

Ruut Sjöblom kok ym.

## **Lakialoite laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 93 §:n muuttamisesta**

Eduskunnalle

### **ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Tämän lakialoitteen tarkoituksena on lisätä eettinen ja ekologinen kriteeristö hankintalakiin.

### **PERUSTELUT**

Suomessa tehtävien julkisten hankintojen arvo on vuosittain jopa 35 miljardia euroa, mikä vastaa noin kahtakymmentä prosenttia maamme bruttokansantuotteesta. Suuren yhteenlasketun taloudellisen arvon vuoksi yksittäisetkin hankintapäätökset ovat merkittäviä valintoja, joiden yhteiskunnallisia vaikutuksia on punnittava tarkasti. Tällä hetkellä hankintalaki perustuu siihen, että kilpailuttavan tahon on valittava hinnaltaan halvin ja kustannuksiltaan edullisin tarjous. Tämän lakialoitteen tarkoitus on lisätä hankintalakiin myös eettinen ja ekologinen kriteeristö, jota tulee noudattaa hankintoja tehdessä.

Julkiset hankinnat tarjoavat valtiolle ja kunnille mahdollisuuden edistää kestävämpää ja eettisempää liiketoimintaa. Vastaavasti riittävän eettisen tarkastelun puuttuessa hankintapäätökset voivat pahimmillaan tukea esimerkiksi ekologisesti kestäväntöntä, ihmisoikeuksia tai työntekijöiden oikeuksia rikkovaa toimintaa. Nykyisessä lainsäädännössä ei oteta hankintojen eettistä näkökulmaa riittävästi huomioon. Viime vuosien aikana on painotettu voimakkaasti yritysten yhteiskuntavastuuta ja yritykset ovat siihen hyvin vastanneetkin. Sen lisäksi, että valtio vaatii yrityksiltä yhteiskuntavastuuta, on myös valtion ja muiden julkisten toimijoiden oltava yhteiskuntavastuullisia hankinnoissaan.

Tällä hetkellä voimassa oleva laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista antaa hankintayksiköille mahdollisuuksia asettaa hankintojen toteuttamiselle erityisehtoja, kuten esimerkiksi hankinnan taloudellisiin tai sosiaalisiin taikka innovaatio-, ympäristö- ja työllisyysnäkököhtiin. Tämä ei riitä, koska erityisehtojen asettaminen on hankintayksiköille vapaaehtoista ja hankintapäätöksiä säätelevät sitovat määräykset koskevat hankinnan kokonaistaloudellista edullisuutta.

Jopa 75 prosenttia julkisista hankinnoista tehdään kunnissa, joten niiden rooli hankintapäätöksille asetettavien periaatteiden määrittelyssä on ehdottoman keskeinen. Samalla on selvää, että kun-

## Lakialoite LA 63/2020 vp

tien tahtotila ja valmiudet tehdä hankintoja eettiseen harkintaan perustuvien erityisehtojen mukaisesti ovat hyvin erilaiset. Vapaaehtoinen erityisehtojen asettaminen edellyttää kunnallisilta päätöksentekijöiltä vahvaa poliittista ohjausta ja priorisointia, minkä lisäksi käytettävissä olevat resurssit voivat vaihdella suuresti. Eettisten ja ekologisesti kestävien hankintojen laajamittainen lisääminen edellyttää muutoksia lainsäädäntöön, ja siksi eettisen kriteeristön luominen hankintalakiin on välttämätöntä.

Ilmastonmuutos on aikamme suurin haaste. Sen vaikutukset jokapäiväiseen elämäämme voivat olla katastrofaaliset, ja meidän on tehtävä kaikkemme ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä, ja sen saavuttaminen edellyttää merkittäviä toimia kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Hankintapäätökset tarjoavat julkisille toimijoille mahdollisuuden ohjata merkittäviä taloudellisia voimavaroja ympäristöystävällisempään toimintaan. Yrityksen tarjoaman tuotteen ja palvelun hiilijalanjäljen käyttäminen yhtenä hankintapäätöksiä sitovista kriteereistä edistää kansallisten ilmastotavoitteidemme saavuttamista.

Hankintapäätöksiin tarvitaan uudenlaisia kriteereitä myös ihmisoikeuksien toteutumiseksi. On varmistettava, ettei julkisia varoja päädy epäeettisesti toimiville, työntekijöitään hyväksikäyttävälle tai heidän ihmisoikeuksiaan rikkoville toimijoille, ja siksi kriteeristön on katettava myös alihankintaketjut. Esimerkiksi epäeettisesti tuotettujen työvaatteiden ostamisen ei tule olla mahdollista. Viidesosa maailman puuvillasta on tuotettu Xinjiangissa, jossa Kiina vainoaa uiguurivähemmistöä ja teettää heillä pakkotyötä. Me emme voi missään tilanteessa, edes hankintalain puitteissa, sallia tai hyväksyä tällaista. Meidän on varmistettava, että missään tuotteen tai palvelun hankintaketjussa ei poljeta ihmisoikeuksia. Näin kannustamme yhteiskuntavastuullisia yrityksiä mukaan tarjouskilpailuihin ja tuemme kotimaista yrittäjyyttä.

Eettisten vaatimusten lisääminen julkisia hankintoja koskeviin päätöksiin tuo talouteemme lisää reilua kilpailua. Parhaimmillaan vahvistetaan yhteiskuntavastuullisesti toimivien yritysten mahdollisuuksia. Samalla parannetaan kotimaista kysyntää ja kotimaisten yritysten toimintaympäristöä. Vastuullisesti toimivien yritysten kiinnostus julkisia hankintoja kohtaan kasvaisi, koska realistiset edellytykset päästä mukaan julkisia hankintoihin ja kilpailutuksiin lisääntyisi. Julkiset hankinnat eivät tutkimuksen mukaan nykyisellään houkuttele riittävästi yrityksiä mukaan tarjouskilpailuihin. Tähän ongelmaan vastataan muun muassa hankintayksiköiden osaamista vahvistamalla ja kehittämällä hankintoja yritysten kannalta toimivammiksi, esimerkiksi pilkkomalla niitä pienemmiksi. Kyselytutkimuksen mukaan yritykset kuitenkin kokevat vastuullisuuden hyvin tärkeäksi. Ekologisesti kestävien ja eettisten hankintojen vahvistaminen lainsäädännössä tuo ennustettavuutta ja selkiyttää hankintalakia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:*

## Laki

### julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 93 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 93 § seuraavasti:

#### 93 §

##### *Ekologisimman, eettisimmän ja kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta*

Tarjouksista on valittava ekologisimman, eettisimman ja kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen. Ekologisimman on tarjouksen, joka on hankintayksikön kannalta riittävän matala hiilijalanjäljeltään. Eettisimman on tarjouksen, joka on hankintayksikön kannalta sosiaalisesti kestävä ja ihmisoikeuksia kunnioittava. Kokonaistaloudellisesti edullisimman on tarjouksen, joka on hankintayksikön kannalta hinta-laatusuhteeltaan paras. Jos hankintayksikkö käyttää muissa kuin tavarahankinnoissa kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena ainoastaan halvinta hintaa, sen on esitettävä tätä koskevat perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa erillisessä kertomuksessa.

Hankintayksikön on asetettava hinta-laatusuhteen vertailuperusteita, jotka liittyvät laadullisiin, yhteiskunnallisiin, ympäristö- tai sosiaalisiin näkökohtiin tai innovatiivisiin ominaisuuksiin. Laatuun liittyviä perusteita voivat olla tekniset ansiot, esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet, esteettömyys, kaikkien käyttäjien vaatimukset täyttävä suunnittelu, käyttökustannukset, kustannustehokkuus, myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki, huolto ja toimituspäivä tai toimitus- tai toteutusaika sekä muut toimitusehdot. Hankintayksikkö voi ottaa huomioon myös hankintasopimuksen toteutukseen osoitetun henkilöstön pätevyyden ja kokemuksen sekä henkilöstön organisoinnin, jos osoitetun henkilöstön laadulla voi olla merkittävä vaikutus hankintasopimuksen toteuttamisessa.

Hankintayksikkö voi esittää hinta-laatusuhteen kustannustekijät myös kiinteän hinnan tai kustannusten muodossa, jolloin tarjoajat kilpailevat ainoastaan laatuun liittyvillä perusteilla.

Hankintayksikön on ilmoitettava käyttämänsä kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste tai hinta-laatusuhteen mukaiset vertailuperusteet hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa. Hankintayksikön on yksilöitävä vertailuperusteiden suhteellinen painotus hankintailmoituksessa, neuvottelukutsussa tai tarjouspyynnössä. Painotus voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Jos vertailuperusteiden suhteellista painotusta ei objektiivisesta syystä voida määritellä, vertailuperusteet on ilmoitettava alenevassa tärkeysjärjestyksessä.

Vertailuperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen 94 §:n mukaisesti, ne eivät saa antaa hankintayksikölle rajoittamatonta valinnanvapautta ja niiden on oltava syrjimättömiä ja varmistettava todellisen kilpailun mahdollisuus. Hankintayksikön on asetettava vertailuperusteet siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten. Epäselvissä tapauksissa hankintayksikön on tosiasiallisesti tarkistettava tarjoajien antamien tietojen ja näytön paikkansapitävyys.

## **Lakialoite LA 63/2020 vp**

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

---

Helsingissä 5.11.2020

Ruut Sjöblom kok  
Timo Heinonen kok  
Pihla Keto-Huovinen kok  
Anne-Mari Virolainen kok  
Arto Satonen kok  
Sari Multala kok